

متن پرسش

عرفا قایلند که در صقع ربوبی اسما به واسطه تعیین اول و به ویژه تعیین ثانی متاخر از مقام ذات دارای کثرت حقیقی اند ولی این کثرت به گونه ای نیست که به وحدت آن مقام خدشه ای وارد کند. برای مثال هم حالت ذهن یا فکر برای نفس انسان را ذکر می‌کنند و اینکه گر چه فکر متاخر از ذات نفس است ولی در عین حال وحدت حقیقی با آن دارد و اینکه گویا خداوند در آن مرتبه در حال فکر کردن در نفس خود است. برخی احادیث در منابع معتبر مثل حدیث خلق اسما توسط خداوند در اصول کافی نیز ممکن است صحه ای بر این نظر باشد. البته این احادیث متواتر نیستند و قاعدتا به تنهایی قابل استناد در اصول دین نیستند و محدثی مثل علامه مجلسی آن را از احادیث متشابه می‌داند. علی ای حال از نظر تحلیل عقلی این کثرت و این وحدت در صقع ربوبی قابل تعقل نمی‌باشد یعنی یکی شی که دارای وحدت حقیقی است متکثر هم باشد قابل دفاع عقلانی نمی‌باشد (زیرا جهت کثرت و وحدت یکی فرض شده و بر یک موضوع واحد از جهت واحد دو محمول متضاد قابل حمل نیست) شاید به همین دلیل باشد که حضرت علامه طباطبایی در رسایل توحیدی این تکثر را مفهومی می‌داند نه حقیقی. البته شاید نظر نهایی علامه هم کثرت حقیقی باشد که شواهدی منجمله تذییل ایشان بر بحث مرحوم کمپانی و مرحوم سید احمد کربلایی هم گواه آن باشد. و خلاصه اینکه اگر این نظر را کسی پذیرفت ادعای نصارا بر اینکه او سه تاست و در عین حال یکی است نباید از نظر وی قابل مناقشه باشد. در حالی که صدها سال است به ایشان پاسخ داده ایم اگر تکثر حقیقی باشد وحدت جایگاهی ندارد و اگر وحدت حقیق باشد تکثر واقعی نخواهد بود. آن وقت خودمان به جای اقا نیم سه گانه، ده و صد و هزار و بلکه بی نهایت اسم متکثر در آن ذات قایلیم. این چگونه ممکن است؟ بنده برخی مباحث جناب استاد یزدانپناه منجمله کتاب عرفان نظری ایشان را برای پاسخ به این سوال ملاحظه کردم ایشان به صورت کلی و در حد یک جمله از آن عبور کرده اند.

متن پاسخ

باسمه تعالی: سلام علیکم: جناب صدرالمتألهین به خوبی متذکر می‌شوند علم به کثرات، موجب کثرت در ذات نمی‌شود زیرا از جنس علم است و علم با ذات اتحاد دارد و وحدت او را از او نمی‌گیرد. به نظر می‌آید در این دستگاه باید فکر کرد، زیرا بالاخره نمی‌توان از وحدت ذات عدول نمود زیرا تحقق ذات منوط به تحقق اجزاء می‌شود. علم به اسماء هم موجب کثرت در ذات نمی‌گردد زیرا از جنس علم است. موفق باشید

